

Луимә СЭрипос

наведи телефон

25.05.2023
№ 10 (1292)

www.khanty-yasang.ru

Основана 11 февраля 1989 года

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru

Ханты-Мансийский район Кышик павылт олнэ нэ Лидия Алексеевна Сульманова Пётр пыге ёт нё-выльный, хулный ос пилный савсыр тэнут вәрөг ос элаль тыналэг. Ты колтагыл рупатаныл урыл б лопсыт потыр хансым олы.

Ты номерт ловиньтэн:	Туи этпосыт – агит-пыгыт магыс сботың пора ▶ 3	Маньщи учёныюв 70 талэ төвлыс ▶ 4	Нёх-патум мир номаве ▶ 5
Послум хуриянэ суссылтавет ▶ 7	Пёс мбйтытыл вуим мўтрал олэн ▶ 10	Оныпум сака мащтыр нэ ▶ 14	Ты урыл ваглўв ос акваг номёв ▶ 16

Тув сыс нъяврамыт ущлахтэгыт

Яңк нәтнә этпос 15 хөталт Югра ЦУР колт ищхйпың ут хосыт ханищтап ос наука щырыл рупитан департаментыт кўщай вāңын хум Тимур Ермакович Аубакиров потыртас, тав лāвыс, хумыс нъяврамыт ущлахтуңке ос пусмалтахтуңке ты туй сыс тах патэгыт. Потыр тох олыс, кўщай титыглавес:

– Нъяврамыт ущлахтын мā урыл хөт рөви ловиньтаңке?

– Ущлахтын колыт урыл «Нъяврамыт ос мāньлат хөтпат мāгыс ущлахтын ос пусмалтан вāрмалит» намба мāt ханищтап ос наука щырыл рупитан департаментыт ищхйпың лөпсэт ловиньтаңке рөви, тот реестрыт нъяврамыт ущлахтын мāгыс 544 колыт хансым олэгыт.

– Ханищтахтын нъяврамыт туй порат хоттал мөт усытын ущлахтаңке ос пусмалтаңке ялуңке вөрмэгыт?

– 2023 тәлт ханищтахтын нъяврамыт Башкортостанын, Крымн, Татарстанын, Краснодарский крайн, Свердловский, Новосибирский ос Волгоградский областитн ялуңке вөрмэгыт, 42 сөтыра нъяврамыт тах тот ущлахтэгыт.

– Щāнит-āщит хумыс ос хөт нъяврамыт ущлахтын мāгыс нэпакыт хансуңке вөрмияныл?

– Щāнитн-āщитн школан документ нэпакыт тотуңке ос заявлият хансуңке эри, элаль тән нъяврамыт туй порат тах ущлахтын колытн

ялантаңке патэгыт.

– Нъяврам мāгыс ущлахтын путэвка хотыют ёвты?

– Хоты нъяврамыт мөт усытн минэгыт ке, путэвкка округ бюджетныл ёвтавет. Щāнит-āщит лөңх мāгыс билетыт ущлахтын мән ос ювле тәнки ёвтэгыт.

– Олн-нётмил винэ колтāгыт нъяврамыт мāгыс ос манхурип нётмилыт олэгыт?

– Округ постановленият кит категорияг хансым олэг, сосса щёмьяныл нъяврамыт ос нётмил вāрнэ колн ялантан нъяврамыт, тән мирн нётмил вāрнэ департамент пāлыл уральтавет.

– Нъяврамыт туй порат хунь ущлахтуңке овылтахтэгыт?

– Лүпта этпос овыл щислат ханищтахтын нъяврамыт ущлахтуңке

патэгыт. Нъяврамыт ханищтап ос наука щырыл рупитан департамент ищхйпың лөпсэт список сунсуңке рөви, хоты ханищтахтын колытыт сменат рупитаңке патэгыт.

– «Артек» намба ущлахтын колын нъяврамыт хумыс ялуңке вөрмэгыт?

– 5-11 классыт ханищтахтын нъяврамыт вөрмэгыт заявлият хансуңке ос ищхйпың ут хосыт кетуңке. Ищхйпың ут хосыт «Путэвка» намба мāt хансэгыт, хурум тәлт сыс манхурип ёмас вāрмал ханищтап мāгыс вāрсыт, пуссын ёмас вāрмалит тув хансуңке эрэгыт. Округув мāгыс уртым квота щырыл элаль нъяврамыт мāгыс путэвкат мивет.

Оксана АЛБИНА

Туй этпосыт – āгит-пыгыт мāгыс сөтың пора

Туй овылтахтын элы-пәлт округ кўщайт сāv ляххалыт нъяврамыт ущлахтын пора урыл потыртэгыт. Мирн нётмил вāрнэ департаментыт кўщай нэ Тереза Пономарева мāхумн титыглавес, тув сыс хотал нъяврамыт ущлахтуңке минуңке вөрмэгыт:

– Ты тув сыс мансāвит нъяврамыт ущлахтаңке вөрмэгыт?

– Мән округувт нъяврамыт мāгыс сāv нётмил вāраве. Туй этпосыт сыс мән нила сөтыра ханищтахтын āгит-пыгыт ущлахтуңке тах кетыянув.

Хотыют сака нусак олы ос хоты нъяврамыт āщаныл хөнтлаңке

(СВО) минасыт, ты нъяврамыт пусмалтахтуңке ос ущлахтуңке тах кетавет.

Мир пусмалтан 5 колытн «Ома ос нъяврамакве» намба путэвкатыл тәнаныл мыганув. Тув нъяврамыт оманыл ёт пусмалтахтуңке вивет манос СВО мән тотыглым āтытыл ёт тот тах ущлахтэгыт.

Ань 500 сāвит путэвка ёвтсув, элаль ос путэвкат тах ёвтуңке патэв. Нъяврамыт Кавказт, Краснодарт, Калининградский, Тюменский ос Калининградский областит, Башкортостаныт туй пора сыс тув палыт пусмалтахтуңке патэгыт ос ущлахтан мән ялэгыт.

– Путэвка хөт катынпаттуңке рөви?

– Щāнитн-āщитн мирн нётмил вāрнэ управленият ялуңке эри, уст ос пāvлыт олнэ мирколыт заявлият хансуңке эри, нъяврамыт пўльницат лөкарытн ос сунсавет ос

нэпакыт эрнэ щырыл щёпитым ос олэгыт.

– Нъяврамыт мāгыс щāнит-āщит ущлахтын путэвкат тәнти ос ёвтэгыт?

– Путэвкат мирн нётмил вāрнэ департамент пāлыл ёвтавет. Щāнитн-āщитн нъяврамыт ёт управление колн ёхтуңке эри, элаль тән нāиңхāпыл, товлыңхāпыл, «Метеорыл» ущлахтуңке тотавет.

Оксана АЛБИНА

Мәньщи учёныюв 70 тәлэ төвлыс

С.А. Попова

А.С. Мерова, С.А. Попова, М.С. Мерова. Лөпмуст, 1998 тәл

Пёс йис порат мәньщи мәхманув кәсың пәвылт пупакве катын-патталан порат Уй йиквыгласыт ос ётыл кўшаитыл пилуңкве патсыт, тўйтыглахтым, сытамн акван-атхатыгласыт. Юи-өвыл хус-вәт тәлыт сьс ты вәрмалюв щар пыл хот әла ты ёрувлавес.

Ос матъёмас тамле мәхум мәньщиянув халт өлэгыт, тән пёс йис Уй эргыт, тўлыглапыт яныг-пәла хөтпатыл хассаныл ос нәпакыг тәрата-саныл, тинан пөслысаныл. Акв тамле учёныюв Светлана Алексеевна Попова. Тав мәньщиянув өлнә пәвлытын ялантас, тот мәхманув титыгласанә, тән потраныл нәпакын хассанә, ойкатән Николай Сергеевич Поповынтинан пөслувёсыт.

Тән аквёет Хәльүс район пәвлытын ялантасыг, Уй йиквнә порат видео пөслысыг. Ётылнув Светлана Алексеевна мәньлат хумыт, пыгыт ханищтаңкве патыс, ань Уй йиквнә мат тав элал хўлытглахты, хоты Нәй-Отыр эрыг манос йикв тўлыгланкве эри, хунь ос нас тўлыгланкве рөви.

Няврамыт туи ўщлахтын «Мәнь Ысквет» Светлана Алексеевна пыгрищит кәсың туи ха-

нищтыянә, тән ань тўлыглапыт ёмщакв вәга-ныл, йильпи тўлыглапыт аквёет вәрапёгыт, тўлыг-лахтэгыт. Тот няврамыт мәгсыл лекцият ловиньты, мәньщи культурав урыл потырты.

Яныгпәла хөтпат тав ётә потыртаңкве сака кәсәщёгыт, хуньт тот Аксиныя Степановна Мерова ос Мария Сергеевна Мерова кәсың туи тув ёхталасыг, тән ётән Светлана Алексеевна аква потыртас, пёс потрыт, мөйтыт, йис вәрмалит тәнәтәныл хансыглас. Ты хосыт ань мәньщи мўтрат нәпакн хансым хулытсыт.

Светлана Алексеевна мәньщи ос саран щёмьят самын патыс, ома тә Анемгурова Дарья Даниловна мәньщи нә, әтятә саран хум Вокуев Алексей Алексеевич олыс. Тән Нящамвөль пәвылт өл-сыт, әгирищкве тот самын патыс, яныгмас ос школат ханищтахтас. Мәньтәгыл

С.А. Попова ос Л.П. Стаканова пыгыт ханищтәг

саран ос мәньщи ләтңыг хўлыгласаге ос такви потыртас. Ань мәньщи ләтңе вәгтә ос саран ләтңыл потыртаңкве вөрми.

Нә Хәльүст пўнсым фольклорный фонд-колт өвыл кўшаиг олыс, тот сәв тәл рўпитас. Наука щирыл кандидат рўпататә хансыс ос таве вуянтастә, кандидат исторических наук намыл майвес. Ань РАЕН-колт член-корреспондентыг олы, сәв янытлан намыл майвес ос мәгылт өщнә пөс өньщи. Әс-угорский институтт история, археология ос этнография отделт вөдуший научный сотрудникыг рўпиты.

Ты тўя 9 май хөталт Светлана Алексеевна

Попова 70 тәлэ төвлыс, тав сәв мирн вәве ос янытлаве. Ты кастыл Әс-угорский институт нәпак ловиньтан колнакёт тав хансум нәпаканэтыл сус-сылтап вәрвес, тав пуссын аквёет яныгсәт арыгтем научный рўпата хансыс. Няврамыт ос мәньлат мәхум ёт рўпиты, тәнанылн пёс йис вәрмалит урыл потырты. Хумус матыр-әти мўсхал щирыл вәруңкве эри – хўлытгылянә.

Ятил, тының хөтпатөв мән сымыңыщ янытлы-лўв, наука щирыл нәпакыт хансуңкве сәв ёр вос өньщи, Нәй-Отыранән вос ўргалаве.

Галина КОНДИНА

www.khanty-yasang.ru

Колтāгыл ӧлнэ щирыл хӧтал

Тāl палытыл сāvсыр ялпың хӧтал сāv ӧлыгы. Яңк нātнэ этпос 15 хӧталэ – колтāгыл ӧлнэ щирыл мирхал хӧталыг ловиньтаве.

Вāим, колтāгыл щирыл ӧлуңкв, емас щемья янмалтаңкв – сāv ӧр ос вāг эри. Емас тākсар щемьяг ӧлуңкв: матыр вārнэ рӯпата – акван-нētхатым вāруңкв эри, хотты щāгт вāрмалы ос сӧтың ман косыят хӧтал – аквѣт ӧлуңкв эри; матыр тārвит вāрмалы порат – ӧс акван-нētхатуңкв эри. Яныг хӧтпа онтастаңкв ос янытлаңкв нйврам мāньтāгыл юн ханищтаве. Нѣмса, сымың хӧтпаг емтуңкв кāсың хӧтпа юн

колѣт ханищтахты. Туп акв ӧрыл, акв номтыл ӧлнэ, акван-нētхатнэ колтāгыл емщакв, тākсарыг ос сӧтыңыг ӧлѣгыт.

Хулюмсунт пāвилт нѣпак ловиньтан колт ты хӧтал урыл хӧнтхатыг-лахтын вāрмалы минас. Тув ялум мāхум ӧс ты урыл потыртасыт.

Хоты колтāгыл халанылт емщакв ӧлѣгыт, халанылт эруптахтѣгыт, матыр вāрмалы порат халанылт нētхатѣгыт –

тай сӧтың щемья. Нйврам хумыс юн ӧлы, маныр юн вāщиньты, маныр юн ханищты – таи пуңкын выгтэ ос элалы тотуңкв патытэ.

Ас-угорский институт пāлыл Елена Константиновна Самбиндалова благодарственный пищ-мал ӧхтувес. Елена Константиновна такви щāнь лāтыңкѣтэ сака емщакв вāгтэ, сāv мӧйт, пѣс потрыт ос пѣс ӧлум вāрмалит вāг. Номтың нѣпак хаснэ учѣный мāхум ос ишколат ханищтахтын нйврамыт ювле хультум нак урыл акваг тавѣныл китыглахтѣгыт. Ты мāk емас вāрмалы, хунь хӧтпа

маныр вāг, маныр хāсы – элалы тотытэ: хāстāl хӧтпа хультыгытэ, мāньлат нйврам ханищтытэ.

Сāv ман мощца ӧхта-лам мāхум ӧнта пасан вāтат емщакв унлахӧласыт, ювле хультум ос элалы ӧлнэ вāрмалит урыл потрамасыт, юв миннѣныл элы-пāлт пилың нйнь ӧт щāй айсыт, тувыл уш лāкква-миныгласыт.

Ятил миркве, пуствāгыл ӧлѣн, лāтың хунтлан емас, сӧтың нйврам янмалтѣн, нйвраманын мāньщи лātңыл ханищтѣн.

Анна АЛГАДЬЕВА

Нӧх-патум мир номаве

Кāсың тāl тālэ емт школат ханищтахтын нйврамыт пāвлың мāхманыл ӧт «Бессмертный полкыт» емѣгыт. Хӧнтлам мāхманув номнэ мāгыс мāн акван-атхатыглам вāрмалюв яныг ФОК-колт минас. Югорск ӯс пāлыл Сосьвинский отдел охранат рӯпитан хум мāхум мāнав тармыл сунсыгласаныл.

Ты тāl молях ос такем кāнсам осыл мāнь концерт ӧлыс:

Мажореткат ансамбль мощнув ййквсыт, тувыл школат ханищтахтын нйврамыт хӧнтлан вāрмалы урыл акв эрыг эргысыт, тувыл школат музыка урокыт ханищтан нѣ Валерия Кивелева «Встанем» эрыг эргыс, тувыл ос история ос обществознание ханищтан хум С.В. Белоногов «Мы Русские» нампа стихотворение ловиньтас.

Та юи-пāлт нйврамыт ос пāвлың мāхум Яныг хӧнтыт хӧнтлам мāхум

мāгыс ӧлнэ памятникын хорамың щѣри пинуңкв ялыс.

Мощ ащирм кѣпыл кос ӧлыс – нѣмхотыют ат пӧльвес! Лāкква-миныглан элы-пāлт хӧңха кāсащас, пуссын исум атың, пӧртың сӧламатыл тыттувѣсыт ос атың щāил кон айтвѣсыт. Пāвлың мāхум ты мāгыс ишколат рӯпитан тѣнут пāйтнэ экватн пӯмащип лāтың лāвѣгыт.

Элалы ялпың хӧтал сыв сāvсыр каснэ вāрмалит ос мастер-классыт ӧлсыт. Тувыл Фортуна колт «По приказу совести» ос «Мы из будущего» нампа

Сārтын школат ханищтахтын пыгыт емѣгыт

кинаг сусылтавесыг.

Победа хӧтал – ты мāk яныг хӧтал, ты мāгыс мāхум акван-атавет ос ты урыл потыртатэ, хумыс мāн мāхманув хӧнтласыт ос фашизм тармыл нӧх-патсыт.

Тувыл ты коныпал та пилыщмаң пора хот ат эри ӧрувлаңкв. Нѣмхотыют ты вāрмалы ювле

ӧңхтаңкв ат таңхи.

Пуңканыл мāнын пинум хӧнтлам мāхманув янытлан мāгыс хӧйхатнэ щирыл ӧлѣн!

Таисия Рядькина,
6 классыт ханищтахтын āги,
хансум потыр
Анна АЛГАДЬЕВАН
мāньщи лātңыл
толмашлавес

Тәнки тәнүт вәрәгыт ос элалы тыналэгыт

Кышик павылт блнэ Сульмановыт щәмья нёвыльный, хұлный консерва пәнкат вәрәгыт, ләхсыт тослэгыт, савсыр пилыт пайтэгыт, щаквит-тәнүт вәрәгыт ос элалы тыналэгыт.

Ты рупата тән хосат тәгыл вәруңке вуйхатасыт ман ати, оln сэлэгыт ман ати, вәрум тәнүтаныл хоталь элалы тыналэгыт, та урыл ос сав мот вәрмалит урыл Пётр Сульманов китыгласлум. Ты ханты хум эт ам Ханты-Мансийск үст рупитан ярмаркат вайхатасум. Пётр такви рупататэ урыл таи потыртас:

– Ам омам Лидия Алексеевна Сульманова предпринимателиг хасхатас ос эрнэ нэпакыт акван-атсанүв ос омам эт элалы рупитаңке патсүв. Тав сав тәл атямн общинатэт нётыс, рупата хумус вәруңке ос вәгтэ. Атям блме порат, мән ос павлың мәхум эт кит-хүрум тонна хұл пувиньтәлсүв ос аквты савит пил вәтсүв, тәра үсн тыналаңке тотсанүв. Ам мәнтьагыл атямномамн нётсум, тән этән хұл алыщлаңке, пил вәтуңке акваг ялантасум.

Ань мәнки щәмьял туп рупитэв, пил мәнки вәтэв, ләхыс, пәкв атэв ос тәнүтыг вәриянүв. Мөлты тәл таквсы порат эрнэ оборудование ёвтсүв. Ань ләхыс тослэв, пәквсам вәрэв, пил пайтэв. Акв күр ёвтсүв, руц ләтңыл «автоклавыг» ләваве, ань пәнкан пил тот вәрэв. Пиланув пайтуңке үнттыянүв, пүтув туп пәялты, тәра хот-выглүв, элалы пәнкатын ләккв-пиньянүв ос ты күрын үнттыя-

ёмтыс, та пәсныл общинав воссыг ат рупиты.

Мөлты тәл таквсы порат мән савсыр эрнэ нэпакыт акван-атсанүв ос омам эт элалы рупитаңке патсүв. Тав сав тәл атямн общинатэт нётыс, рупата хумус вәруңке ос вәгтэ. Атям блме порат, мән ос павлың мәхум эт кит-хүрум тонна хұл пувиньтәлсүв ос аквты савит пил вәтсүв, тәра үсн тыналаңке тотсанүв. Ам мәнтьагыл атямномамн нётсум, тән этән хұл алыщлаңке, пил вәтуңке акваг ялантасум.

Ань мәнки щәмьял туп рупитэв, пил мәнки вәтэв, ләхыс, пәкв атэв ос тәнүтыг вәриянүв. Мөлты тәл таквсы порат эрнэ оборудование ёвтсүв. Ань ләхыс тослэв, пәквсам вәрэв, пил пайтэв. Акв күр ёвтсүв, руц ләтңыл «автоклавыг» ләваве, ань пәнкан пил тот вәрэв. Пиланув пайтуңке үнттыянүв, пүтув туп пәялты, тәра хот-выглүв, элалы пәнкатын ләккв-пиньянүв ос ты күрын үнттыя-

Пётр Сульманов

нүв. Тот пилың пәнканув 30-40 күм оньциянүв, тувыл тәра лап-пантыянүв. Хулыт ос нёвлит тай хоса пайтыянүв, ос пәнкатын пиньянүв, ос ты күрн үнттыгпәल्याнүв, тувыл лап-пантыянүв. Атың тәнүт тыщырыл ань вәрэв.

Юи-өвыл этпосыт колбаса вәруңке патсүв. Нёвыль мән Ханты-Мансийский район Селиярово павылт ёвтэв. Тот блнэ фермат сав мис, хәрмис оньщаве. Щаквит тот ёвтэв ос сыр вәрэв. Ты тәнүт вәрнэ мәгсыл ос эрнэ оборудование ёвтсүв, руц ләтңыл «сыр-варня» ләваве. Ты порасыс мощ оln сэлсүв, ань пил тослан ут ёвтуңке таңхёв, тослым пил тыналаңке тах ос патэв.

Вәрум тәнүтанув Ханты-

Мансийск үст тыналыянүв. Ань ищхыпың ут хосыт савсыр тәнүт, маснүт ёвтуңке рөви, савсыр ләпка тот сав олы. Мән мәнки вәрум тәнүтанув ань «Озон», «Яндекс маркет», «Ярмарка мастеров» ос мот ищхыпың мәт тыналыянүв. Хөтпа ты тәнүт ёвтуңке ке кәсащи, мәннавн свониты, мән мәнки тав колэ мус тотыянүв, тыщырыл ань рупитэв.

Пётр школа асламе юи-пәлт ЮГУ-колт ханищтахтас, диплом-нэпакет хансым олы: «Налог и налогообложение». Тав савсыр нэпакыт эт рупитанке ос ёмашак хәсы ос нәлок хоты порат ойтуңке ёмашак вәгтэ, ты рупата такви вәритэ.

Людмила ТЕТКИНА

Пӧслум хуриянэ суссылтавет

Е.П. Соломина

Г. Райшев таквинатэ пӧслыс. 1960 тӧл

Сургут ус агирищ пӧслыстэ. 1952 тӧл

Яңк нӧтнэ этпос 18 щислат музей-колывт янытлан мирхал хӧтал ӧлыс. Ты ялпың хӧтал кастыл Ханты-Мансийск уст «Геннадий Райшев. Графика. Избранное» намп суссылтап рӯпитаңкве ӧвылтахтас. Ханты ӧйка 1960-2000 тӧлытт хаснэйывыл ос ӧльпыл пӧслум хуриянэ ань выставкан акван-атвёсыт.

Геннадий Райшев номтың хӧтпаг ӧлыс, кӧтыл пӧслуңкве ёмашакв хӧсыс. Тав мӧ-витув хумус тӧлыс, мӧхум хумус тыт ӧлуңкве патсыт, Тормув урыл акваг номсахтас ос такви номтанэ хурин пӧслысанэ.

Суссылтапын округ кӯщай вӧңын нӧ **Елена Шумакова** ёхталас. Тав лӧвыс:

– Ам нӧнан музей хӧтал кастыл янытлыя-нум. Тыхӧтал мӧн Геннадий Райшев музей-колт акван-атхатсүв. Геннадий Степанович мирн вӧнэ хӧтпаг ӧлыс, тав хуриянэ мӧ янытыл вӧвет. Юграт ӧлнэ мӧхумн тав вӧрум рӯпататэ урыл ӧс вӧңкве эри. Ханты-Мансийск уст ӧлнэ мӧхум ос тыг

ёхталан мӯй хӧтпат ты ханты ӧйка кӧтыл пӧслум хуриянэ сунсуңкве вӧтихал тыг вос ёхталэгыт.

Геннадий Райшев музей-колт ӧвыл кӯщай **Елена Соломина** рӯпитас. Тав суссылтапын ӧс вӧвыглавес. Елена Павловна лӧвыс:

– Геннадий Райшев ёт ам 1982 тӧлт Ханты-Мансийск уст вӧйхатасум. Та порат ам сосса мӧхум Творчество колт рӯпитасум. Тӧнт Геннадий Степанович Юган нупыл ӧлнэ ханты мӧхум пӧслуңкве йис. Та мӧт тав ханты нӧт хурин пӧслысанэ, ань ты рӯпатанэ ос сӧвсыр суссылтапыт кӧсалаңкве рӧви. Тав ётэ вӧйхатмум юи-пӧлт мӧн суссылтап щёпитасүв Творчество

колт тав ӧвыл пӧслум хуриянэ суссылтасанүв.

Геннадий Степанович ханты, мӧньщи мӧхум ӧлупсаныл урыл, тӧн пёс йис вӧрмаляныл урыл акваг номсахтас ос ты урыл хурит пӧслыс. Тӧва картинанэ хоса сунсыг-лаңкве эри, туп тӧнт тав рӯпатанэ торгамтаңкве рӧви.

Наталья Федорова, ты музей-колт рӯпитан нӧ, суссылтап урыл тох потыртас:

– Мӧн ань 21 нот порат ӧлӧв. Ты суссылтапн мӧн 1960-1970 тӧлытыт хаснэйывыл пӧслум хуриянэ акван-атсанүв. Геннадий Райшев рӯпатанэ ань ханищтавет, сунсыглавет. Тав хуриянэ нупыл сунсым мӧньлат хӧтпат хурит пӧслуңкве ханищтахтэгыт.

Тыхӧтал Югорский университетыт ханищтахтан мӧньлат агит ос пыгыт тыг ёхтысыт, тӧнанылн Геннадий Райшев ӧлупсатэ сыс вӧрум рӯпататэ урыл

вӧңкве ӧс эри. Тӧва мӧхум лӧвыглӧгыт:

«Маныр ты хум пӧслыс, такви улпыл ат вӧгтэ, хурит пӧслуңкве щар ат хӧсыс». Мӧхум тох ул вос лӧвыглӧгыт, мӧн Геннадий Степанович 1960 тӧлыт порат такви пӧслум хуритэ тыт суссылтылүв. Ты хури тав ӧвлӧт хаснэйывыл пӧслыстэ, ётыл ос ӧльпыл хорамтастэ. Ос акв хури «Девочка из Сургута» тыт ӧлы, ты рӯпататэ Геннадий Степанович 1952-1953 тӧлыгт пӧслыстэ. Тамле хурит сунсыглым, элумхӧлас тах лӧви: «Насати, пӧслуңкве тав ёмашакв хӧсыс». Тыщирыл пӧслуңкве Геннадий Степанович такви ханищтахтас, туп ётыл Ленинград усн академия-колн пӧслуңкве ханищтахтуңкве ялыс.

Геннадий Райшев музей-колт рӯпитан суссылтап мӧнь таквс этпос ӧвылт хӧталэ мус рӯпитаңкве тах паты.

Людмила ТЕТКИНА

Хөнтлам мирув янытлылүв

Яңк нәтнэ этпос
9 хөталәт
Россия янытыл өлнэ
мир войнат хөнтлам
мәхманыл кәстыяныл.
Кәсың үст манос пәвылт
янге-мане памятникыт
палт хорамың лүптат
тотэгыт, мә мус
хүтахлэгыт.

Ханты-Мансийск үст
парк Победы мāt «Аквэг
тәнэ нәй» памятник палт
мәхум өс ялсыт, төваныл
хөнтлам хөтпаныл өвылт-
тыт мәнәвн потыртасыт.

Мәнәщи хум **Дмитрий
Васильевич Лельхов** нәв-
раманэ-агганэ эт өлыс,
тав тох ләвыс:

– Атям рүт щирыл
Ярлиныт, омам щирыл
Лельховыт хөнтлын мән
вāt арыг хөтпа тотвэсыт.
Төваныл тот хөт тыпсыт,
порслувэсыт, төваныл
сакватавэсыт, юв эхта-
ласыт, нюлмияныл савал-
сыт. Новинские пәвыл-
ныл мәнәщи щемьятыл
Тынзяновыт, Анимовыт,
Ярлиныт, Яркиныт хөнт-

Д.В. Лельхов ос Виталий пыге

Д.В. Лельхов агитэ, вәпсэ ос апыгрищаге

луңкве ялсыт. Ветера-
ныт кәсың колтәгылт өл-
сыт. Ам война юи-пәлт
самын патсум, улпыл лов
тәлум өлыс, номилум, төнт
мән, нәврамыт, хөнтлын
мәныл эхтум хөтпат эт
потыртасүв, та пылщмаң
пора урыл китыглахтасүв.

Омам потыртәлыс, нә
хөтпат ос нәврамыт сәв
рүпитасыт, хөнтлам мән

минам атяныл-каңканыл
хольт план төварттасыт,
тәрвityң рүпата вәрсыт.

Ты тәл мәнәполь эт-
пост Пелагея Алексеевна
Гришкина (Лельхова)
әквум әтимиыг өмтыс, 91
тәл өлыс. Тав 1932 тәлт
самын патыс, Тугияны
пәвылт өлыс. Мәнәтәгыл
рүпитаңкве өвылтахтас –
нә хөтпат эт хүл алыщ-
лас, пум вәрыс. Хөнтлын
мән нила каңканэ мина-
сыт, юв ат эхтысыт. Омам
пәл рүт яныгхөтпатныл
юи-өвыл элумхөласув
әквум та өлыс.

Мән хөнтлум мирувн,
та тәрвityң порат рүпи-
там мәхумн Победа
хөтал мәгыс пүмащипа
ләтың ләвөв! Ты йис
өлупса мәгыс, нөх-патум
хөталаныл мәгыс мән
тән элы-пәланылт мә
мус хүтахлэв.

**Рустам Аскарлович
Хакимов** наме Воздуш-
но-десантный войкат
Ассоциация палт хансым
өлы, Ханты-Мансийск үст
№ 7 школат нәврамыт
ханищтым рүпиты. Хум
тох потыртас:

– Ты үскант мән
армият лусытам хөтпат
ос школат ханищтахтын
пыгрищит эт Победа
хөтал кастыл Почётный
караул тәла щөпитасүв.
Ань нәврамыт Аквэг тәнэ
нәй ос Герой Советского
союза памятникыт пөхат
лүлөгыт, тувыл халанылт
пөнтхатэгыт.

Та порат ам өпам
хөнтлуңкве вуйвес,
1942 тәлт порславес.
Тав Таджикистан мāt
Ленинабад үсныл өлыс,
147 кавалерийский пол-
кыт лусытас. Щащөквав
потыртәлыс, өпав хөнт-
лын мән минаме элы-
пәлт атям самын патыс.
Тав пыге кәтын вистэ,
щавщөквав нупыл ләвыс:
«Аскар намыл намтәлн». Персидский ләтңыл
толмашлаңкве те, ты
нам – «солдат». Ам ань
таимәгыс Аскарловичиг
ты өлэгул.

Атям щащөквам әп-
щитән янмалтавес, таве
әтяг ләвыстэ, өйка 98
тәл мус өлыс. Война юи-
пәлт щащөквам заводыт
рүпитас.

Р.А. Хакимов

Андрей Анатольевич Науменко старший прапорщикыг ۆлы, тав лавыс:

– Өпам Николай Григорьевич офицерыг ۆлыс, Великий Отечественный войнат хөнтлыс. Мән ань өпанув-ащөйканув хольт ۆлнэ мав вуянтылүв. Ам Афганистан ос Северный Кавказ мят хөнтлысум, сав щес Дагестанын ялсум, та мят лусытасум.

Ань төва руманум ۆс хөнтлэгыт. Таи саль, манти славянский мирув ёт воритотэв. Элы хөн мят ۆлнэ махум политика тэланыл магыс мирув савалы. Номсэгум, Победа хөталув Өхты, мән нөхпатэв. Юртанув, руманув юв сака үриянүв, лылыңтагыл вос Өхтэгыт.

Андрей Анатольевич маглын тагатан орден Красной Звезды ос сятхуйплов металитыл майвес.

Юрий Михайлович Хохлов 1939 талт Самаровский район (ань Ханты-Мансийский район) Ягурьях павылт самын патыс. Атятэ хөнтлын мән тотвес, юв ат та Өхтыс. Нән ань Өлаль тав потре ловиньтэлың:

– Атям Михаил Яковлевич Хохлов, тав наме

Мемориал Славы «Акваг тэнэ най» памятник палт хансым ۆлы. Ам ань тыг таве ос рүтанум кастуңкве Өхтысум. Хунь атям хөнтлуңкве минас, ам кит тал яныт ۆлсум. Омам потырталыс, хум хөтпат катерын манос баржан талсыт, мән я ватат люляхөлым та хулытсүв. Невумтаманыл порат, ам атям нупыл рөңхувласум: «Атякве, нянь тотэн». Улпыл номсысум, тав няньны мины. Ам таве воссыг ат та вәслум, тав ват талэ ۆлыс. 1943 талт Воронеж үс ляпат патыс, тот Өлщөпитавес. Хөнтлын мят патум мир пуссын героит, тән халанылт ам атям. Тәнаныл мән номиянүв, янытлыанүв.

Ам омам ос увщим ёт яныгмасум. Ягурьях павылт 4 класс асласум, Өлаль Востыхой павылт ханищтахтасум. Школа юи-палт армият лусытасум, юв Өхтысум ос лөккарыг ханищтахтасум. Ларьякский районт фельдшерыг патхатыгласум, махум ат тал пусмалтасум. Тувыл Ханты-Мансийск үсн вәнтлысум, тыт налыман нупыл ат тал «Скорая помощь» мят лөккарыг рүпитасум.

Война юи-палт ۆлупса сака тәрвитың ۆлыс. Янге-мәне рүпитасыт, хүл

Ю.М. Хохлов

А.А. Науменко

алыщласыт, пум вәрсыт. Омам нэмхөт ат ханищтахтас, нөмса хөтпа ۆлыс. Хоса мат ат ۆлыс, агмыл хартыс, 1956 талт атимыг Өмтыс. Атя тал та янгмасүв, акиянув-сасганув ۆс пуссын хөнтлуңкве тотвөсыт. Тох хотмус тэтәл, олнтәл та ۆлсүв, ханищтахтасүв, Өлумхөласыг Өмтсүв.

Александр Анатольевич Батаев пыгаге ёт Өхталас – Богдан ос Захар.

– Ань катыт ащөйкам хуритэ пувилум, наме Тит Афанасьевич Шулика. Тав рядовоиг ۆлыс, фашистрищит Өтхөнтлыс. Юв Өхталас, колыт үнттын

мат рүпитас, 1973 талт хотталь щалтыс. Няврамагум өпам ос тав ащитэ хурииг ёт Өмсыг. Парк Победы үсканын касың тал Өхталэв, памятник палт хорамың лүпат пинэв.

Победа хөтал ос хөнтлам махманүв Өвылтыт няврамытн акваг потыртэв, вос вәганыл, манхурип Өрвәгыл капаил мирув нөх-патыс. Танти мананыл магыс тән тәкыщ люльсыт, тәнтинаныл ат сәлитым мätenыл вуянтасаныл, таимәгыс нөх та патсыт.

Светлана
РОМБАНДЕЕВА

А.А. Батаев пыгаге ёт Богдан ос Захар

Пёс мөйтөтүл вуим мўтрал олэн

Ювле хультам этпост «Хотал» напта театр артистыт махумн кит йильпи ёнгилыг суссылтасыт. Ты ёнгилыг хантыт ос маньшит пёс мөйтаныл щирыл щёпитавесыг. Тот сыре-сыр мөйтөтүл вуим мўтралыт сав мирыт элалы олункве ханищтавет.

Ты ёнгилыг сунсум хотпат режиссерыгн ос артистытн сав ёмас латың лавсыт, тан спектаклиг янытэт сусманыл порат пуссын оцатахтым ос щагтым олсыт. Ты пумыщ ёнгилыг иң суссылтаңкве тах патавёг, ёхта-лэн, сунсэн. Ань ты урыл акв-кит латың хансэв.

Овлэт артистат «Дар Торуума» намаим ёныг суссылтасаныл. Тамле мөйт маньлат режиссернэ Надежда Романова

Нуми Төрумн эрнэ номтыл ос матыр ёрыл пинвес. Тувыл танки халаныл пуссын юрщхатым олсыт. Аквнакт тох олманыл акв хотьютаныл арген кўжайлахтуңкве патум.

Нуми Төрумн пиным ёре тавён мощщга ёмтыс, тав мот уйхулыт пилатолункве патыс. Хотрохтуптахтын уйит танки ёраныл тавён вос мыганыл. Тащирыл пуссын ала ты халмалтахтасыт. Тувыл

«Хотал» напта театр хуритэ

«Матер Огонь» суссылтап ёнгёгыт

пыгыт сунэ магыс вярвес, ос тав «стим-панк» ёнгилыг лававе. Тамле ёнгил Виктор Евдокимов режиссер-хум воруңкве номылматас. Ос сўпнёлмтал суссылтан тэллат Катарина Марьянчук щёпитаңкве нётыс. Тэн сас Сургут ўст олнэ «Театр теней» колт рўпитэг.

Ань ты ёнгиллагён олупса элалы олнэ хотал касалан накыг олы. Хуньт та най ос рёг мав оссувластэн. Полям ос ащирмаң ма янытыл туп сайтталыг патум хотьютыт тыгле-тувле хосыгхатым ёмыгтэгыт. Тувыл тан пуссын акв ман атхатэгыт. Тан халаныл туп акв маньлат пыг пёс йис махманыл хўлыгтам латңыт номиянэ ос тув ёр пиным мот хотпанэ олнэ кёманыл элалы тотуңкв вораты.

Касың элумхоблас такви ёмас сымыл мот хотпа нупыл ос аквтох сымыңыщ вос олы, мот хотпалылытэ нэгылттаңкве вос нёты, тонт ма янытыл нэматыр сав лёль нак ат ёмты. Ань спектакль сунсум махум тамле вярмаль торгамтасаныл, тан ты пора олупсаныл урыл мот хольтнув номсуңкве патсыт. Товат тэланыл палт

такыщ агтнэ хотпаг ёмтыс, мотаныл лёль номтаныл пөхан-хультапта-саныл.

«Хотал» напта театрыт рўпитан артистатн ман пўмашипа латың лавёв. Ты рўпатаныл ёмасыг вярнэныл магыс тан эсгын нэпакыл мўйлуптавёсыт. Мобал Шапша павыл мирколныл пўмашипаң нэпакыл кётвёсыт. Ты элы-палт «Мир Сибири» напта фестивалыт эргынэныл ос ййквнэныл порат тан театраныл ос Марина Сенгепова дипломыл майвёсыт. Аквтох пўмашипа лавнэ нэпак Любова Фатеева «Союз театральных деятелей Российской Федерации» палыл мўйлуптавес. Ос маньполь этпост культура ос искусства тармыл рўпитан махум ялпың хоталаныл кастыл кит артистаг, Татьяна Фоминых ос Сергей Хозумов губернаторн олныл ос дипломыл майвёсыг. Ань тананыл ман пуссын янытлыянўв, тан махумн сав щагт ос кас вос тотэгыт.

«Дар Торуума» суссылтан хотпат

щёпитаестэ. Тав Санкт-Петербург ўст режиссура ос актёрский искусства университетт атыт курсыт ханищтахты. Надежда Романова ман сосса махум мөйтанув мўсхал щирыл ханищтасанэ ос тувыл мань потыр охсат акван-атым пумыщ ёнгил вэрыс. Тот артистат тўлыглахаманыл коньпал найпос сай щирыл савсыр исхорыт такталавёсыт.

Тот мөйтөтүл щирыл ма янытыл олнэ касың уйхул

матырсырмат пылыщмаң капайн пилуптавёсыт, уйит потыртахтасыт ос акван-нётхатым тарапаттысаныл.

Ты мөйт няврамыт ёмщакв ос халмалтахтал олункве ханищты. Ты коньпал тан савсыр эргыт, турсуит хўнтамлэгыт ос ййквыт касалэгыт. Ёнгил сака пумшиг, нётнэг щёпитавес ос суссылтавес.

Китыт ёнгил «Матер Огонь» намаим олы. Ты спектакль яныгнув агит-

Тамара МЕРОВА

Нёрыт урыл китыт потыр

Мәләл нәглум №8 газетавт нёрыт урыл бовылтам потрум элаль хансылум. Тот блнэ тэлат урыл Татьяна Семяшкина, музейт рупитан нэ, махумн потыргы.

Приполярный Уралт хорамың нёр ахвтасыт Саранпавылныл блнэ сәлың хөтпатн, ты Н. Филиппов ос П. Терентьев, Сура-Из нёр ляпат сәлыяныл ёт вәнталәлым 1927 тәлт кәсалавёсыт. Тувыл аквта тәлт лүпта этпост та ёр уральтан магыс Александр Николаевич Алёшков экспедициячян минас ос Сүкырья я тольхыт тының ахвтасыт хөнтсыт. Ань та пәсыл та мätэт элаль кисхатуңкве та патсыт. 1929 тәлт мус Советский Союзит кварциң ат хөнтвес ос нөх ат вуйвес, таве мөт хөн мәныл ёвтыглавес.

1935 тәлт «Русские самоцветы» намп колт рупитан махум Советский Союз мирколың кұщаит тамлеләтңылкөтвёсыт. Тән Кремль колт китпүңкүп юсвой герб пентсыл яныг акв тонна сәвит нёр ахвтасыт вос тотэгыт. Ос тытәлатәлальтотнәширил Саранпавылт Полярно-Уральский экспедиция рупитаңкв бовылтахтас,

ахвтасытнөх-винэ магыс нёрт Додо ос Пуйва мәнь павлыгн махум блмыгтаптувёсыт. Экпедиция-кол бовыл кұщаиг А.Н. Алёшков паттувес.

Нёрт хөнтым сәвсыр ахвтасыт яныгыч радиотехникан щёпитәлвёсыт, тувыл ратива элы мәныл ёмщакв хүнтлын магыс эрмыгласыт. Мөт ахвтасныл кумыска вәрвес, тамле кумыскал радиолампат, космос иллюминаторыт щёпитәлвёсыт.

Геологият сәв тәлт рупитам ос доктор учёный нам бщнэ эква Валентина Александровна Смирнова потыртас:

– Ам Ленинград ўст хурмит курсыт ханищтахтамум юи-пәлт 1941 тәлт Саранпавылн Полярно-Уральский экспедиция конторан көтвёсум. Төнт ты контора павылт хөтал үнтнэ ёрт үнттувес, кит вәти ўсхулыг хосыт тот рупитам махум блнэ коланыл ос камералкакол, махум пусмалтан ос

тәрпит тыналан кол, пувлыңкол, ләпка ос лувкол үнттувёсыт. Норколыт пуссын кұр бщсыт, тән нәйивыл пәлтыглавёсыт. Контора ос пормас бщнэ колыт Сакв я нәлми вәтат үнлысыт. Павыл котильт тәнэ кол ос школа рупитасыг. Ўсхулыт хосыт махумн ёмыгтан магыс пәрт лөңхыт пинвёсыт.

Та порат нёрт ёмас нётмил вәрнугыт лувыт ос хәпыт блсыт. Туи кәсың партия нила ман ат лув ёт бщсыт, тәрвит пормасыт тотыгласыт. Экспедицият 130 сәвит лувыт бщвёсыт, павылт конюхыт лув янмалтым, тәнаныл ханищтым сәв рупитасыт.

1920 тәлт А.Н. Вершинин офицер-хум Саранпавылн көтвес. Тувыл война элы-пәлт тав экспедиция лувыт ёт рупитан мән кұщаиг боввес. Тав тот сака сэръёрыг рупитас, тэлы сыс павылт бньщим лувыт пуссын пусмалтавёсыт ос Сакв ян вит аюңкве вәнтыглавёсыт. Туи ёхтын мус щөрматыт, лув ләквыт, лув квәлгыт ос мөт пормасыт ёмщакв щёпитәлвёсыт. Вершинин экватэ экспедицият кассирыг рупитас. Павлың махум ты нәг-

хумыг бовылтыт туп ёмас ләтың ләвсәлсыт.

Туи нёрыт нупыл махум хәпыл бс яласасыт. Төнт Митя Калугин ос Истомин ягыгыг хәпыл яласым рупитасыт. Тән тәгләкв пормасыл, тәнугыт тәлттым хәпыт ов лялт миным ййвыл нарыгтасыт. Ты Саранпавылныл Кедрасью база мус 980вёрыста, ос хәпанылн 400 килакем сәвит пормас тәлттыгләлвес.

Саранпавылт сәв тәлт блнэ эква Мария Алексеевна Калугина потыртәлы: «Дмитрий (Митя) Александрович Калугин номилум, тав мащтыр ойкаг блыс. Тав Пётр пыге ёт блуңкве мән акван-минасмән.

Дмитрий Александрович ос Николай Александрович Истоминыг, Николай Фёдорович Собянин нёр нупыл хәпыл яласан хөтпаг рупитасыт. Акв щёс я ов лялт миннэныл порат сәккар хұрыг витн тәрапосвес. Төнт ты хумыт тәнки зарплатаныл сәккар хұрыг тынэ ювле-ойтуңкве ләввёсыт. Кәсың хәпт акв хөтпа рупиты, тавён пормасыт ёмщакв пинтлаңкве ос мұсхалыг акван-нәгсалаңкве эрөгыт. Хумпың я хосыт миным ос яныг вөт порат элумхөласн сака тәрвит нарыгтаңкве. Тувыл ләвим хөталт акв мән вос ёхтэгыт ос аквтох ювле минэгыт. Ювле ахвтасыл тәлттавет. Дмитрий Александрович ётыл шорникыг ос плотникыг тот рупитас.»

Саранпавылт рупитам экспедиция нёр ахвтасыт осн-винэ йильпи мät хөнтсыт: Омега-Шор, Зейка, Хусь-ойка, Централь-

Александр Александрович – первый руководитель Полярно-Уральской экспедиции, 1935 год

Спуск с гор сезонных рабочих осенью, 1956 год

Геологыт рүпитам пормасыт

ный Поток, Стеклоанное поле ос Верхний Парнук. Ханты-Мансийский округ комитет кўшаит ты экспедиция-колыл туп 1958 тәлт пүмчалахтуңкве патсыт. Ты элы-пәлт экспедиция рүпитан махум 1956 тәлт мус Москва пәлыл сәвсыр кўшаитн аква уральтавәсыт, тувыл геология Министерстван уш паттувәсыт. 23 ювле хульгум тәлыт сыс округт тот нәматыр ваңкве ат тәртвәсыт.

Өвыл кўшаитн хөт ос хумус махум олсыт, рүпитасыт, тувле нупыл тәланыл сака әтим олсыт. Тән туп плананыл ёмшакв вос төварттасаныл, таи ёмшакв уральтасыт.

Округ кўшаитн ты вәрмалит ат потыртәлвәсыт. Саранпәвылн Хальүсныл ос Ханты-Мансийсканыл 1959 тәлт өвыл шәс комиссия кәтвәс. Юсвой этпос хусыт хөталәт Ханты-Мансийск округком колт сапрәни олсыт ос тот та партиян пәриим хум В.П. Бирюков маһньполь этпос китыт хөталәт

Саранпәвылн ёхтыс. Тав тот коммунистыт хәлт 29 хөтпат ёт сапрәни вәрыглас (коммунистыт 48 элумхөлас ловиньхатасыт кәс ос нәрыт мус яласан ләңх торың әтим олсыт, та паттат пуссын ат ёхталасыт).

Тән 1958 тәлт сыс вәрүм рүпатаныл урыл потыртасыт, вәим, нәмхотьют округком элы-пәлт тәрвит олупсаныл ос лүльсаң вәрнә рүпатаныл ёл-түйтуңкве ат патсаныл. Ты вәрмалит пуссын эрнәг шәпитанкве эрсыт ос таимәгыс сәв нәтмил вөвсыт. Нәрт рүпатаныл ос олупсаныл сака тәрвит олсыт, ёмас кол үнттын магыс соляра, взрывчаткәт ос геологият эрнә мөт пормасыт аргентув нәматыр тотуңкве ат вәрмысыт. Төванакт тән палтаныл Печора пәлыл товлыңхәп исыгләлыс. Төнт таквсы түйт молях патыглас ос соляра пүшкәт 350 вәрыстат ёл-ярмысыт. Ётыл ты пүшкәт товлыңхәпыл тотвәсыт, экспедиция сәв олн тув

холтыс. Хәсәт тәгыл соляркал Ханты-Мансийск үс нефтебазаныл тотыглавәсыт. Төнт нәрт рельсыт тәлт мәт махум әхвас анят норыт хәсыт эрнә мән лаквантәлсаныл. Тамле тәрвит рүпатан ханишхаттам геологыт вуйхатуңкве ат тахсыт, сәв олн сәлнә магыс лүльсаң капыртан ос вина айнә паттат сутытым хөтпат тув миңасыт. Төванакт тот хәлмалхатынәныл порат лүльнакыт ёмталасыт. Ты вәрмалит сапрәнит округ кўшаитн потыртәлвәсыт.

1960-е тәлыт пәсыл тәлат мұсхалыг шәпитавәсыт. Та порат сәв нәрт әхвас эрмыглас ос Приполярный Уралн йильпи геологоразведочный партият кәтуңкве патвәсыт. Тән эрнә машинал ос сәвсыр пормасыл тув тотвәсыт. Тувыл 1961 тәлт Саранпәвылт йильпи КГРЭ-кол (комплексная геологоразведочная экспедиция) пүсвәс. Нәрт өвләт 1:50000 картан пөслым маһнытыл киххатым рүпитасыт, ётыл 1:200000 сәвит мәтәт сөрни, сәмыл әхвасос мөт сәвсыр утыт киххатыт ос хөнтыгласыт. Туи ос таквсы сыс йильпи партиян 150 рүпитан элумхөлас атыглавәс, ос №105 экспедициян (тав Нәрт ляпат Коми АССР ёрныл олсыт) 500 сәвит элумхөлас нәрт кәтыглавәсыт. 1964 тәлт та экспедиция лап-пантвәс ос Саранпәвылт рүпитан №118 намаим экспедиция хульгыс. Тот кўшаиг Б.М. Тимофеев паттувәс. Тав тот тәлат пуссын мұсхалыг шәпитасанә.

1982 тәлт Нәрт үнттым Пуйва пәвылт 200 сәвит элумхөлас олсыт. Тот найпос вәрнә кол, тәнә кол, нәһнь вәрнә кол, ләпка, махум пусмалтан

кол, садик ос маһнь нәврамыт хаништан школа рүпитасыт. 1984 тәлт Нәртәйка ос Додо пәвылт аква тамле рүпитан колыт коныпал яныг электростанция, эрнә цехыт, складыт ос радиостанция үнттувәсыт. Та пәвлыг ляпан вертолёт исыглаңкве вәрмыс.

Та порат Нәртәйкат бұхгалтеры рүпитан нә Н.Н.Семкина потыртас: «Мән маһнки контора өшсүв. 1970-е тәлытыт сәвсыр партият тув рүпитанкве ёхталасыт, төнт 240 сәвит хөтпат пуссын сәлнә олнаныл маһкыг ловиньхаткве ос ойтуңкве эрсыт. Ам нәпакн ловиньтан утыт ручкал хәссанум, яныгш сыре-сыр отчәтыт ловиньхаткве тәрвит олсыт. Тувыл профкомын мирн депутатыг пәриивәсум. Махум аква нәтсанум, төва тәрвитаныл ёмшакв шәпитан магыс Саранпәвылн ялсүв, тот сапрәни вәрыгласүв. Нәртәйкат маһнавн сака мұстыс, ты ёмас пәвылкве олсыт».

1993 тәлт государство пәлыл экспедиция олныл ойтуңкве хот-пөилттәвәс, ос 1994 тәлт тав Ханты-Мансийский округ такви кўшайлахтын нупыл вуйвәс. №118 экспедиция 1996 тәлт мус иң рүпитас, тот В.В. Юзба кўшаиг олсыт. Тувыл Саранпәвылт олум Полярно-Уральский ос Сосьвинский геологоразведочный экспедиция аква ГУП «Сосьвапромгеология» рүпитан колыг вәрвәсыт. Та ширыл №118 экспедиция 61 тәлт рүпитаме сыс поратә та ойгпәс. Ос Сосьвинский геологоразведочный экспедиция урыл хұрмит потрәт хәнсәгум.

Тамара МЕРОВА

Өныпум сака мәщтыр нэ

Хальүс район Саранпавыл нэ Юлия Бердинская павлэт сáлыл яласан касыл порат вáслум, потрамасмэн. Нэ китапаслум, тамле нётнэ мánьщи суп такви юнтыс манос хотты хөтпан юнтылтас. Юлия тох потыртас:

– Ты супум өныпум юнтыстэ, Нина Николаевна Загайнова. Тав мánьщи нэ, такви өпарищ наме Вьюткина. Суп вэрнэ төр хуньт оматэ ёвтыглам, сунтук төтап тйвырт хөнтыстэ. Ты сака пёс төр. Йиныйстэ, тувыл мánьщи суп юнтуңкве та өвылтахтас. Пёс мáхманыл хумус юнтысыт, тох щаквщис, пáквпалытыл вáрыстэ. Түрлөпс өс тав хартыс.

Мөлты порат тав áнум пүрки юнтуңкве ханищтастэ. Лáви, сáлы кот амти востынтлэгум. Котыт амти тынтлысанум, щёпитасанум, йинсанум, тувыл юнтуңкве та үнтсум. Ань тай мánьщи пүрkit юнтуңкве хáсэгум, матьёмас áнумн нётыс, хултыгластэ.

Нина Николаевна сака мáщтыр нэ, матыр-áти кáтыл акваг вáри – совныл йины, пáквпалыт якты, юнсахты ос мөт эрнэ тэлат вáри. Мánьщи мир йис вáрмаляныл нөх-вөрмалтыанэ. Такви маныр номи, мánьтáгыл маныр вáщинтáлыс, яныгхөтпат

хумус щаквщисыт, мánьлат мáхумн потырты, ханищтыанэ, нётыанэ. Өныпум сака ёмас, сымың нэ, тав палтэ мáхум акваг ёхталáлэгыт, матыр-áти китыглэгыт.

– Юлия, нан мánьщи лáтың вáглын?

– Ам тыт самын патсум, яныгмасум. Омам Елена Семёновна Саранпавыл нэ, áтям Андрей Викторович мөт мánыл ёхтыс, тыг олмыгас.

Мánьщи мир өлупса ам мánьтáгыл вáглум, щáнь лáтңаныл хултыгласлум, сака нётнэ лáтыңакве, вит хольто вóви. Төва лáтңыт торгамтыанум.

Сáлыл яласан касыл Саранпавыл мирн сака ўраве. Ты хөтал кастыл мáхум концерт щёпитэгыт, эргегыт, йиквэгыт. Ам өс мánьщи ос руш эргыт ханищтэгум, аньмунтнуде сценат выступайтасүв, эргысүв.

Сáлы ўрнэ хөтпатмáгыс ты мáк ялпыңхөтал. Тán сáлыяныл ёт нёр пáлыл

Юлия Бердинская

тыгле ювыт, халанылт касэгыт, сáлың суныл яласэгыт. Мán тыг тán нупланыл сунсуңкве ос сáлыяныл кáсалаңкве ёхталэв. Этипáлаг мáхум ос клуб колт атхатэгыт, ос тот мүйлэгыт тах – артистыт эргуңкве патэгыт, сыре-сыр конкурсыт

щёпитáлавет, мощ оцхультэгыт, мовиньтэгыт.

Матьёмас тамле ялпыңхөтал вáрыглáлаве. Тыхөтал кастыл Саранпавылн мáхум сáв мánыл ёхталэгыт, сáлыл яласан касыл нупыл сунсэгыт, тувыл ёмас номтыл юв минэгыт.

Сáлыңколт яныгмам мánьлат пыг ос áгит

Ты хурит Саранпавылт өлнэ мánьлат мáхум пöслым өлэгыт – Анна Валей, Сергей Хозяинов, Екатерина Вокуева ос Мария Валей.

Ты тál пáвланыл сáлыл яласан касыл вáрыглавес, тánаныл тот вáсанум.

Екатерина 21 тálэ,

тав лáвыс, тán пуссын сáлыт ляпат яныгмасыт. Рүтаныл пёс тáгыл сáлы ўрим нёрт яласасыт, төва мáхманыл ань тыхөтал мус тот рүпитэгыт. Ань ты касылыт áги сáлыл өс яласас, нэт халт касыс.

Ты лөпс **Светлана РОМБАНДЕЕВА** хансытэ

Атпан тәлә төвлүм кастыл

Мән округувт мәштыр нәквет халт Надежда Алексеевна Гришкина наме акваг суйты. Түяг тав атпан тәлә төвлүс, таве янытлан кастыл Ханты-Мансийск үст «Төрүм Маа» музейт сусылтап щәпитәлвес.

Ты сусылтапн сәв хөтпа ёхталас, төват үст өлэгыт, төват ос сәвсыр мән пәвлың мәнүл ёхталасыт. Хотьют ёхталас, пуссын ты ханты нә янытласаныл. Тән ләвсыт, ты нәкве сака нәмса, мәхүм ёт сымыңыщ ылы, пәвлың мирн янытлаве.

Надежда Алексеевна – сака нәмса хөтпа, тав Белоярский район Касум пәвилт 1973 тәлт самын патыс. Такви өпарищнаме Лозямова. Омаге-әтяге сәлы өщсыг, сәлыянән үрим акваг яласасыг. Нярманән ёт туп ханты ләтңыл потыртасыг, тән пуссын школан миннәныл порат руц ләтңыл потыртаңкв щарат хәссыт.

Нә та пора урыл тох ләвыс:

– Мән пәвилт интернатт өлсүв. Агирищит тот акв

ляпан үнтэв, хотьют сакныл хорамыт харты, хотьют юнсахатуңкв ханищтахты. Ам ос ханты нә супыт юнтсум.

Ам омам, щәщеквам, анёкquam пуссын юнсахатасыт. Мән сәлы өщсүв, мольщәңыл, сахил масхатым яныгмасүв. Рүтанув Полноват пәвилт ляпат өлсыт, мөт рүтанув Вандымовыт Касум ёрт өлсыт. Тән колтәгланылт хум хөтпат кол үнттуңкв сака ёмащакв хәссыт. Ань кыгциянум өс акваг кол та үнттэгыт, та үнттэгыт, ты рүпата тәнанылн сака мұсты.

Надежда школа әстламе юи-пәлт Тугияны хумн Георгий Гришкинын хәйталавес, тәра та пәвилн өлуңкв тотвес. Тот

Н.А. Гришкина

акваг та өлэгыт. Нэг-хумыг хүрум нярвран өньщөг – тит әги, акв пыг. Нярвранән иң мәнит, әгиягән ханты эргыт эргуңкв ос ханты мир ййккыт ййквуңкв сака кәсәщөг. Тән щар ат эссамтэг. Омадән ханищтавөг. Пәвләнылт ялпың хөтал хунь вәрәве, мир элы-пәлт тот та эргашцлэг, та ййквашцлэг.

Надежда Алексеевна юнтум пормасанэ урыл тох потыртас, Касум мәт өлнэ хантыт маснутаныл мөт хурипа, нэт нас суп өньщөгыт. Ас вәтат өлнэ ханты нәквет суп нумипәлыл «халатыг» ләвнэ төр-сахи масэгыт. Ты коны супаныл сака нәтнэт, сәв хорамыл юнтыяныл, сахи тәйтаге вәтииг юнтыяныл.

Тав Тугияны пәвилн хунь тотвес, тав ты төрсахи юнтуңкв хоса ханищтахтас, өвил маснутэ супе сака хоса юнтыстэ. Ань татем кәркамыщ юнсахты, тамле хорамың

маснут акв этпостем сьс юнтытэ.

Ты мәштырлан наме мирн кәсалавес, ань сәвсыр яныг үсытн акваг вөвыглаве, мөт нәквет юнсахатуңкв ханищтыянэ. 2017 тәлт округ кущай пәлыл тав «премия губернатора» нампа мүйлупсал янытлавес. 2018 тәлт «Народный мастер России» яныг намыл майвес. Тувил 2019 тәлт тав наме «Душа России» нампа нәпакн хасвес.

Ты урыл округ творчества колт рүпитан нә Светлана Нестерова. Ләвыс, 2019 тәлт тит хөтпаг намагән та нәпакн хасвесыг – ты М.К.Волдина ос Н.А. Гришкина. Вәим, хөтпа наме нас тох тув ат хансаве. Мирн эрнэ яныг рүпата вәруңкв ос ёмас хөтпаг өлуңкв эри. Тамле хөтпаг Надежда Алексеевна Гришкина ты өлы.

**Валентина
ХОЗУМОВА**

Н.А. Гришкина янытлавес

Лүймә сәрипос

(Северная заря)

№ 10 (1292), 25.05.2023

Соучредители

Дума, Правительство
ХМАО – Югры

Издатель

Департамент молодежной
политики, гражданских
инициатив и внешних связей
ХМАО – Югры

Редакция

Директор, гл. редактор –
Динисламова С.С.
Телефон (3467) 33-36-82

Заместитель директора –
Кондина Г.Р.
Телефон (3467) 33-22-72

Ответственный секретарь –
Узель В.В.
Телефон (3467) 33-23-09

Адрес редакции и издателя:
628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

Е-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул. Маяковского, д. 14.

Индексы 04399, 54399

Тираж 1710 экз.

Заказ 2451

Цена свободная

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения редакции.

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной

службы по надзору
в сфере связи,
информационных
технологий и массовых
коммуникаций
по Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.

Свидетельство
о регистрации
ПИ №ТУ 72-00795
от 23 января 2013 г.

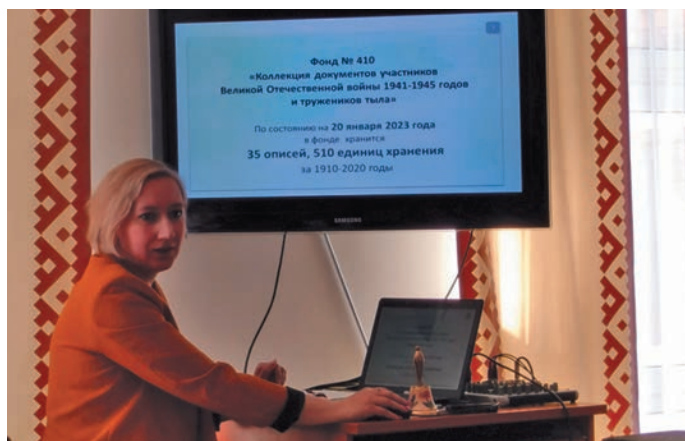
12+

Ты урыл вәглүв ос акваг номёв

1941-1945 тәлытыт хөнтлуңкве ялум хөтпат урыл ос Победа хөтал ляпамтым бвылтыт иң хоса потрамаңкве рбви. Ты накт Ханты-Мансийск үст блнә әгиришит-пыгришит этнокультурно-образовательный центр-колн акван-атыглавёсыт. Тот Победа хөтал 78 тәл төвлын кастыл «ПОМНИМ» нампа ханищтап вәрыглавес ос кәсың нйврам такви яныг ащбйкатә манос бпатә хөнтлум тәлыт бвылтыт потыртас.

Южаков Ваня

Н.Н. Жукова

Ань хұрумхуйплов нйврамыт тәнки щәнь-ащ бпаныл ос ащбйканыл бвылтыт матыр-әти тәра-паттысыт ос потыр хассыт. Тох Милешкина Марина, Колесников Дмитрий, Шулгина Дарья, Шарипова Софья, Фомина Юлия, Попов Семён, Дядичков Кирилл, Тодрия Арина, Ворокосова Мария, Южаков Иван тәнки яныг ащбйканыл, яныг бпаныл хурит сус-

сылтасыт ос тән блупсаныл бвылтыт потыртасыт. Төват хөнтлан мәныл юв ёхталасыт, та юи-пәлт ты нйвраманыл самын патсыт. Акв ветеран-хөтпа апыг апге кәсалаңкве алымас ос та пыгрищакве ань мәгылт бщнә пөс суссылтаңкве тотыглас.

Вершинин Владимир, Ишмухаметова Дария хөнтлам порат округт блнә мәхум тәрвит рупата вәрум урыл потыртасыт. Кукар-

ских Константин такви анёкватә бвылтыт потыр ловиньтас. Тувыл Наприме-рова Ульяна «Реквием» стих ловиньтаме юи-пәлт нйврамыт пуссын акв кұм асталыг лйляхблсыт.

Колмакова Ульяна үсувт блнә Конев нампа үсхулы урыл ляххал потыртас. Хөнтлам порат сәлтатыт үйхулытн ёмщакв бс нётвёсыт. Тән әмп ёт минат киссыт, лувыл пормас хартым сәв мәт яласасыт, Мурманский область лүймәныл Ленинград үс нупыл тәнүт ос мөт эрнә пормасыт сәлың суныл хартвёсыт. Монголият блнә мәхум верблюд-үй пун сәв кётыгласыт, тыгыл сәлтатытн сахит вәрыглавёсыт. Ань сәлың батальон урыл Позёмкина Анна, Мокин Вячеслав, Вожжаева Василиса ос Киларь Артём потыр щёпитасыт.

мәньшит «Отыр ййкв» ййквсы.

Ты ханищтапын мүй хөтпа вөвиньтәлвес, тыи округ государственной пёс нёпакыт акван-атнә колт пуңкотнә нә Наталья Николаевна Жукова. Тав тув атхатам мәхумн хөнтлам пора матыр тәлат вәнә мәгыс манхурип нёпакыт, потырт, хурит акван-атым архив-коланыл бнөщдөгыт, таи хұлтыс. Тувыл хоты мәныл, хотьютыт тамле эрнә нёпакыл кётвёсыт ман майвёсыт, акв-кит ләтың ләвыс. Ань хоты хөтпа рүтанә хөнтлуңкве таңхи ке, тав тувыл нётмил вос кинсы.

Юи-бвылт ты ханищтапын акван-атхатам мәхум аквьёт «Журавли» эрыг эргысыт. Нйврамыт мәгыс тамле вәрмаль щёпитан хөтпатн пұмащипа ләтың ләвуңкве

Акван-атхатыглам нйврамыт

Ос верблюд үйхул бвылтыт Зеленева Ульяна стих ловиньтас. Тав коньпал Свиридов Алексей, Кургак Анна, Яковлев Антон, Гаврилюк Дарья, Карбышев Анатолий хөнтлам пора бвылтыт сәвсыр стихыт ловиньтасыт. Ос акв пыгрищакве, Санжир Нуркасымов, хантыт ос

эри. Тувыл ты әгиришит-пыгришит щәняныл-ащаныл янытлаңкве таңхиянүв, тән тәнки нйвраманыл элумхбласос мә эруптаңкве такем ёмщакв ханищтасаныл.

Ты нйврамыт ань пуссын диплом-нёпакыл мүйлуптавёсыт.

Тамара МЕРОВА